UNIVERZITET U BEOGRADU
FILOLOŠKI FAKULTET

Beograd, 6. februar 2016.

IZVEŠTAJ O PODOBNOSTI TEME, KANDIDATA I MENTORA ZA IZRADU DOKTORSKE DISERTACIJE *Kulturološka hibridizacija kao posledica odnosa Istoka i Zapada u romanima Salmana Ruždija*, KANDIDATKINJE *Jasmine Karatošić*

1. PODACI O KOMISIJI
   1) Datum i organ koji je imenovao komisiju:

      30. septembar 2015, Nastavno-naučno veće Filološkog fakulteta u Beogradu

   2) Sastav komisije:

      1. dr Zoran Paunović, redovni profesor za užu naučnu oblast Engleska i američka književnost (2006), Filološki fakultet u Beogradu;
      2. dr Radojka Vukčević, redovni profesor za užu naučnu oblast Engleska i američka književnost (2004), Filološki fakultet u Beogradu;
      3. dr Aleksandra Jovanović, vanredni profesor za užu naučnu oblast Engleska i američka književnost (2013), Filološki fakultet u Beogradu

2. BIOGRAFIJA KANDIDATA

Kandidatkinja je osnovne studije završila na Odseku za engleski jezik i književnost na Filološkom fakultetu u Beogradu 2008. godine. Stručno usavršavanje nastavila je iste godine, završivši master akademske studije – modul engleska književnost, a zatim 2009/2010. godine, upisavši doktorske studije – modul kultura, na istom fakultetu. Od 2008. godine radila je ili radi kao profesor engleskog jezika u osnovnoj školi, asistent za predmete iz oblasti: savremeni engleski jezik/književnost/kultura na fakultetu, direktor nastave u privatnoj školi. Od 2012. godine je aktivni učesnik različitih domaćih i

međunarodnih konferencija, kao i različitih seminara iz relevantnih oblasti. Sem engleske književnosti, uže oblasti interesovanja su joj studije kulture, moderni britanski roman i postkolonijalna književnost.

3. BIBLIOGRAFIJA KANDIDATA

4. OCENA DA JE KANDIDAT PODOBAN DA RADI DISERTACIJU

Uvidom u biografiju i kandidatkinje, Komisija je zaključila da kandidatkinja ispunjava sve uslove za izradu disertacije. Objavljeni radovi Zlate Lukić u najvećoj meri bave se upravo tematikom koja preovladava i u predloženoj doktorskoj disertaciji.

5. OCENA PODOBNOSTI PREDLOŽENOG MENTORA

Za mentora je predložen dr Zoran Paunović, redovni profesor Filološkog fakulteta, Odsek za anglistiku. Bibliografija prof. Zorana Paunovića, pored ostalog, obuhvata i sledeće radove, bliske i srodne kontekstu teme koju predlaže Zlata Lukić:

1. Džejms Džojs, *Uliks* (prevod, komentari i pogovor), prvo izdanje CID, Podgorica, 2001; drugo izdanje Geopoetika, Beograd, 2003.
2. *Istorija, fikcija, mit (Eseji o angloameričkoj književnosti)*, Geopoetika, Beograd, 2006, 215 str.
3.*Gutači blede vatre* (*Američki roman Vladimira Nabokova*) Prosveta, Beograd, 1997, 400 str.
4.“Tmina i svetlost *Srca tame*” (pogovor knjizi: Džozef Konrad, *Srce tame*, Stilos, Novi Sad, 2002.
5.“Glasovi epohe”, *Zbornik Matice srpske za književnost i jezik*, knjiga 52 (2004), sveska 1, Novi Sad, 2004, str.226-228.

Komisija smatra da prof. dr Zoran Paunović ispunjava sve uslove za mentora ove doktorske disertacije Jasmine Karatošić.

6. OCENA PODOBNOSTI TEME

1) Ocena formulacije naziva teze (naslova)

Komisija zaključuje da je radni naziv teze *Kulturološka hibridizacija kao posledica odnosa Istoka i Zapada u romanima Salmana Ruždija* prikladan i da dobro reprezentuje suštinu predloženog istraživanja.

2) Ocena predmeta (problema) istraživanja:

U svom temeljno argumentovanom i iscrpnom obrazloženju, kandidatkinja ukazuje na značaj pisca i teme kojima namerava da se bavi u doktorskoj disertaciji. Romani Salmana Ruždija bave se različitim temama, kao što su: kolektivna i lična istorija, religija i zablude u vezi sa njom, rasna mržnja i diskriminacija, realnost i fantazija. Kao pisac egzistencijalne dislokacije i kulturne dijaspore, Ruždi koristi indijsku i pakistansku građu, ali se oslanja prevashodno na evropsku tradiciju romana (Stern, Dikens, Džojs, Kafka, Kundera). Spajajući zapadnu i istočnu kulturu, ukrštajući engleski jezik sa urdu i hindi jezicima, putujući kroz istoriju i različite prostore, Ruždi kreira sopstvenu književnu civilizaciju hipnotišućom snagom priča, ostavljajući čitaocima da njegov svet svaki put vide drugačije kroz kulturološki kaleidoskop, istovremeno doživljavajući veliki psihološko-emotivno-moralni prasak. Svim ovim Ruždi se nedvosmisleno predstavlja kao zastupnik hibridizacije, zasnovane na mešavini realizma i fantastike, kao jednoj od centralnih tema Ruždijeve fikcije utemeljene na magičnom realizmu. Zahvaljujući obilju tema, ali i problema kojima se Ruždijevi romani bave, nije ni čudo da su ta dela predmet mnogih kritika, naročito nakon objave *Satanskih stihova*. Mnogi domaći i strani autori su se bavili delikatnim tkanjima Ruždijevog hibridnog sveta; tako Svetozar Koljević u Ruždijevom delu vidi beskrajno duhovno bogatstvo, predstavljeno kroz prizmu političke-religiozne ironije i groteske začinjene ogromnim

imaginativnim potencijalom, koji sagledava svu fragmentarnost života koji buja rušeći sve kulturne, religijske, političke, ideološke, rasne i jezičke barijere. Abdulrazak Gurnah pak smatra da se uticaj Markesa i drugih sličnih pisaca sastoji u prisutnosti magičnog realizma u svakoj pori života Ruždijevih romana, dopuštajući stvarnosti i fantaziji da prožmu jedno drugo, što je tehnika koja se uspešno koristi za kritiku kolonijalizma. Pitanje kulturnog, religijskog identiteta i svakog drugog identiteta, a samim tim i hibridnosti, postaje okidač za razmatranja o identitetu i pripadnosti uopšte, koji Džoel Kuorti konstantno preispituje u procesima transformacije kroz koje prolaze glavni likovi, gde je hibridnost istaknuta ne samo kroz bogatu galeriju likova i događaja, već i lokaliteta sa duhom metropola (npr. London i Bombaj) kao simbola ukrštanja i mnogostrukosti, a za koje Ketrin Kandi kaže da imaju „oslobađajući potencijal". Kao posledica nerazumevanja te hibridnosti, nastaju Ruždijevi romani kao priče o stranputicama netolerancije i odbacivanja i nesposobnosti da se pronikne dublje u emotivni svet u kome se rađate, samo ako ste prethodno umrli.

Složeni proces mešanja kultura, jezika, religija i stvaranja nove slike života pod okriljem globalizovanog starog sveta postaje sve značajnija tema, aktuealizovana pojavom i nekih negativnih događaja, kao što su terorizam i diskriminacija. Oni su posledica nerazumevanja kulturološke hibridnosti i složenih odnosa Istoka i Zapada, a koji se u delikatnom tkanju Ruždijevih romana temeljno preslikavaju sa života nacije na život pojedinca – malog čoveka, čime će se sveobuhvatno baviti ova doktorska disertacija.

3) Bibliografija preliminarnih istraživanja

Kandidatkinja je priložila bibliografiju od preko 50 bibliografskih jedinica relevantnih za istraživanje. Ovde navodimo deo te bibliografije:

Primarna literatura

1. Ruždi, S. 2007. *Klovn Šalimar.* Prevela: Vera Dragović. Beograd: Narodna knjiga.
2. Ruždi, S. 2009. *Satanski stihovi.* Preveo: Branislav J.Grujić. Beograd: Feniks Libris.

3. Ruždi, S. 2002. *Sramota.* Preveo: Lazar Macura. Beograd: Narodna knjiga.
4. Ruždi, S. 2003. *Tlo pod njenim nogama*. Prevele: Aleksandra V.Jovanović i Sunčica Stoilović,
Beograd: Plato.
5. Ruždi, S. 2008. *Deca ponoći.* Preveli: Svetozar Koljević i Zoran Mutić. Beograd: Dereta.
6. Ruždi, S. 2001. *Bes*. Preveo: Lazar Macura. Beograd: Narodna knjiga.
7. Rushdie, S. 1995. *Shame*. London: Vintage Books.
8. Rushdie, S. 2000. *The Ground Beneath Her Feet*. London: Vintage.
9. Rushdie, S. 1991. *Midnight's Children*. New York, NY: Penguin Books.
10. Rushdie, S. 2002. *Fury*. London: Vintage.

Sekundarna literatura:

11. Afzal-Khan, F. 1993. Cultural Imperialism and the Indo-English Novel: Genre and Ideology in R.K.Narayan, Anita Desai, Kamala Markandaya, and Salman Rushdie. University Park, PA: The Pennsylvania State UP.
12. Bentley, N. 2008. *Contemporary British Fiction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
13. Bhabha, H. 1990. *Nation and Narration*. Ed. Homi K. Bhabha. London: Routledge
14. Bhabha, H. 1990. „Introduction: Narrating the Nation". *Nation and Narration.* Ed. Homi K. Bhabha. London: Routledge. 1-7
15. Bhabha, H. 1994. *The Location of Culture.* London: Routledge
16. Cain, W. 2009. *Literary Criticism and Cultural Theory*. New York and London: Routledge.
17. Dodoli, L. 1975. *Svet posle Drugog svetskog rata 2 – Dekolonizacija i Treći svet – Indijski potkontinent* (Prema koncepciji i osnovnom tekstu knjige Lucijana Dodolija i Manlija Maradeja, jugoslovensko izdanje dopunio i priredio Radošin Rajović).
18. Edwards, J.D. 2008. *Postcolonial literature.* Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan
19. Frazee C.A. 1997. *World History – A.D. 1500 to the Present / India in the Modern Period*. New York: New York Barron's International Series, Inc.
20. Gauthier, T.S. 2006. *Narrative Desire and Historical Reparations*: A.S.Byatt, Ian McEwan, Salman Rushdie. New York: Routledge.
21. Goonetilleke, D. 1998. *Salman Rushdie*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Macmillan; New York: St.Martin Press, Inc.
22. Grevz, R. 1997. *Grčki mitovi.* Beograd: Nolit.
23. Gurnah, A. 2007. *The Cambridge companion to Salman Rushdie*. Cambridge: Cambrdge University Press.
24. Halpern, K., Ruano-Borbalan, Ž. 2009. Identitet(i) / Pojedinac, grupa, društvo. Preveo: Stanko Džeferdanović. Beograd: Clio.
25. Kaleta, K.C. 1998. *Hanif Kureishi: postcolonial storyteller.* Austin: University of Texas Press
26. Kolarić, S. 1988. „Potraga za decom ponoći." *Deca Ponoći.* Preveli: Svetozar Koljević i Zoran Mutić. Beograd: Dereta.
27. Koljević, S. 1988. *Hirovi romana*. Sarajevo: Svjetlost.

28. Koljević, S.. 1988. „Hiljadu i jedna ponoć Salmana Ruždija.“ *Deca Ponoći.* Preveli: Svetozar Koljević i Zoran Mutić. Beograd: Dereta. 725-57
29. Loomba, A. 1998. *Colonialism/Postcolonialism*. London and New York: Routledge.
30. Noakes, J. and Reynolds, M. 2003. *Salman Rushdie*. *The Essential Guide to contemporary literature: Midnight's Children, Shame and Satanic Verses.* London: Vintage Living Texts.
32. Ross, R.L. 1999. *Colonial and Postcolonial Fiction: An Anthology.* Edited by Robert L.Ross. New York: Garland Publishing, Inc.
33. Smale, D. 2001. *Salman Rushdie. Midnight's Children. The Satanic Verses*. Houndmills: Palgrave Macmillan.
34. Petrović, S. 2007. *Savremena indijska proza*. Prevod: Svetozar Petrović i Josip Franić. Novi Sad: Doo Dnevnik – Novine i časopisi.
35. Prince, T. 2012. *Culture Wars in British Literature: multiculturalism and national identity.* Jefferson: McFarland & Company.
36. Talib, S. 2002. *The Language of Postcolonial Literatures.* London: Routledge
37. Todorov, C. 1987. *Uvod u fantastičnu književnost.* Beograd: Rad.
38. Von Keler, T.M.R. 1923. *The Essence of the Koran.* Girard: Haldeman-Julius Co.
39. Zamora, L.P., Faris W.B. eds. *Magical Realism: Theory, History, Community.* Durham: Duke UP.

7. Ciljevi istraživanja, plan rada, metode i očekivani rezultati

Pitanje identiteta je centralno pitanje u Ruždijevim romanima koje leži u osnovi kulturološke hibridnosti nastale kao posledica interakcije Istoka i Zapada, te će stoga to pitanje biti i stožer ovog rada. Pitanjima identiteta bavili su se mnogi mislioci, počev od filozofa, do psihologa, kulturologa, antropologa. Presokratovski filozofi kao što su Parmenid i Heraklit bavili su se pitanjem kako pomiriti promenu i identitet. Za Parmenida je promena gotovo nezamisliva, dok je za Heraklita sve u neprekidnom kretanju. U 17. i 18.veku empiristi Džon Lok i Dejvid Hjum naročito ističu problem ličnog identiteta. Centralnu ulogu u uvođenju i popularizaciji ovog termina u humanističkim naukama ima psiholog Erik Erikson, naročito nakon odlaska u SAD, gde otkriva radove kulturalističke škole, zbog kojih će usmeriti osnove frojdovske teorije prema društvenim naukama, radeći, u okviru škole na vezama između kulturnih modela datog društva i tipova ličnosti iz kojih se isto sastoji. Nakon 1950.godine, pokušava da prevaziđe frojdovsku teoriju ističući ulogu društvene interakcije u izgradnji ličnosti. *Kriza identiteta* je jedan od

najpopularnijih izraza današnjice, koji je baš ovaj naučnik izmislio i on odgovara istinskom zaokretu u razvoju identiteta.

Prateći tumačenje pojma identiteta, u teorijskom uvodu u ovu disertaciju, kandidatkinja će se oslanjati na stavove pomenutih filozofa i psihologa, ali i nekoliko književnih kritičara, među kojima je najznačajniji Homi Baba (na koga su ogroman uticaj imali filozof Žak Derida i psihoanalitičar Žak Lakan), s obzirom na to da je hibridizacija jedna od njegovih centralnih ideja, pod čijim okriljem nastaju nove kulturne forme kao posledica multikulturalizma. Ova dualnost se ogleda u hibridu koji nastaje ukrštanjem vlastitog kulturnog identiteta i kulturnog identiteta kolonizatora, no on ovaj proces ne vidi kao izolovan, već kao slobodan, u kome istorija i kultura iznova definišu interkulturalne veze i odnose, kreirajući hibridizovanu postkolonijalnu stvarnost. Pored Homija Babe, kandidatkinja će se u radu osvrtati i oslanjati i na teorijske stavove Nika Bentlija, Vilijama Kejna, Džonatana Nouksa, Margaret Rejnolds i D.C.R.A. Gunetilekea.

Kao glavna pitanja relevantna za predloženu temu, Baba navodi hibridnost, mimikriju, kulturnu razliku/diverzitet i ambivalentnost koji zajedno predstavljaju načine kolonizovanih naroda da pruže otpor kolonizatoru. U Ruždijevim romanima, kulturološka hibridnost će biti istražena iz perspektive različitih okvira, kao što su kultura, religija, mitologija, istorija i društveni problemi Istoka i Zapada. Posebna pažnja biće posvećena dualnosti identiteta koja proizilazi iz prirode kolonizovanog, što će biti detaljno prikazano na primerima likova relevantnih Ruždijevih romana, koji su u većini slučajeva kulturološki dislocirani, zbog čega stalno iznova redefinišu svoj identitet, potvrđujući na taj način postojanje kulturne razlike, a ne kulturnog diverziteta. S druge strane, biće analizirani likovi koji su deo koncepta mimikrije, nastojeći da što vernije preuzmu i usvoje kulturu kolonizatora.

Jedan od važnih ciljeva ovog istraživanja jeste i dokazivanje da se tema kulturološke hibridnosti kao posledice odnosa Istoka i Zapada provlači kroz svih šest romana. Na pojavu hibridnosti biće ukazivano kroz prizmu likova i događaja u Ruždijevim romanima, ali i mimikrije, kulturoloških razlika, kulturološkog diverziteta i ambivalentnosti. U tim romanima, hibridizacija je kao pojava uglavnom u prvom planu. Konkretno, ona je dominantna u prikazu glavnih likova ovih romana i njihovoj dislociranosti u prostoru i sopstvenim životima, pa je samim tim, predstavljena na

različite načine. U romanu *Tlo pod njenim nogama* likovi su rastrzani između Indije, Engleske i Amerike u savremenom mitu o Orfeju i Euridici gde svako ima svoju mitsku ulogu i ime. U *Satanskim stihovima,* hibridizacija je prikazana kroz proces transformacije dva glavna lika, koji su nosioci dva suprotna principa: nepromenljivog i fluidnog. U *Klovnu Šalimaru* hibridizacija stvara čudovište kroz koje je pisac predstavio probleme savremenog sveta, kao što su rasna mržnja, diskriminacija i terorizam. *Bes* je delo u kome je transformacija proces unutar samog lika koji putuje u srce tame ljudske duše. Ruždijevo najpoznatije delo, *Deca Ponoći*, predstavlja porodičnu sagu neraskidivo povezanu sa istorijom Indije, kao i *Sramota,* koja prati dve porodice i njihove transformacije pod okriljem borbe za vlast i moć, vojnu i političku. Disertacija će ukazati i na stvaranje novog identiteta u Ruždijevim romanima kroz proces hibridizacije prikazan kroz teme kulture, religije, mitologije, istorije i društvenih problema Istoka i Zapada.

Okvirni sadržaj po poglavljima kandidatkinja je sačinila veoma promišljeno. Prvo poglavlje predstavljalo bi svojevrstan teorijski uvod, uz prikaz osnovnih postulata identiteta i hibridnosti. U nastavku će svakom romanu biti posvećeno zasebno poglavlje (ukupno šest romana, odnosno šest poglavlja) u kome će se razmatrati način na koji se pristupa problemu kulturološke hibridizacije u konkretnom romanu (kako je obrađena tema hibridnosti, koja je osnovna ideja, šta nam Ruždi sugeriše o hibridnosti, odnos likova i hibridnosti). Na kraju će uslediti zaključna razmatranja, uz poređenje i povlačenje paralela između pojedinih Ruždijevih romana obrađenih u prethodnim poglavljima.

Priloženi plan rada i opsežna početna radna bibliografija dodatno svedoče o temeljnoj pripremljenosti kandidatkinje za rad na izradi doktorske disertacije.

8. ZAKLJUČAK

Na osnovu navedenih podataka o kandidatkinji, Komisija zaključuje da je Jasmina Karatošić podobna za izradu doktorske disertacije.

Na osnovu postavljenih ciljeva i očekivanih rezultata, Komisija zaključuje da je predložena tema podobna za izradu doktorske disertacije u oblasti engleske i američke književnosti.

Na osnovu navedenih podataka o mentoru, Komisija zaključuje da je dr Zoran Paunović podoban za mentora predložene doktorske disertacije.

Na osnovu iznetog, Komisija predlaže Nastavno-naučnom veću Filološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu da donese pozitivne ocene o podobnosti kandidatkinje Jasmine Karatošić i predložene teme doktorske disertacije *Kulturološka hibridizacija kao posledica odnosa Istoka i Zapada u romanima Salmana Ruždija*, a da se za mentora imenuje dr Zoran Paunović, redovni profesor Filološkog fakulteta u Beogradu.

dr Zoran Paunović, red. prof.

dr Radojka Vukčević, red. prof.

dr Aleksandra Jovanović, van. prof.